

Aanleiding

Vanaf 1 januari 2023 zijn de regels rondom het bestrijden van muizen en ratten veranderd, zowel voor binnen als voor buiten de woning. Alle rodenticiden (gif) op basis van aangewezen stoffen mogen binnen de regels alleen nog als laatste redmiddel worden ingezet door gecertificeerde bedrijven en professionals en dus niet meer als primaire maatregel worden ingezet.

Aangezien deze ontwikkeling van tevoren is aangekondigd, is gezocht naar alternatieve methoden die passend zijn als preventieve maatregelen en/ of mechanische bestrijding. De markt voor mechanische bestrijding is beperkt, gebaseerd op de beschikbare methoden is gekozen voor het inzetten van smartvallen in het riool. Dit wordt als meest humane en werkbare methode geacht. In januari 2020 is in Haarlem gestart met een pilot in het Vondelkwartier. In mei 2022 is door het college besloten de pilot voort te zetten en verder uit te rollen, hiermee zijn er in de gemeente extra smartvallen geplaatst. Hiervoor is tot en met 2026 jaarlijks een bedrag van € 200.000 beschikbaar gesteld. Echter, nu is het punt bereikt waar gekozen moet worden hoe de gemeente verder wil met de bestrijding van ratten en welke kosten dit met zich meebrengt. In deze nota wordt invulling gegeven aan de wens om tot een beheersbare situatie te komen voor de gehele stad.

De aanpak voor de stad ziet er in het kort als volgt uit:

- Een aanpak per buurt om in 5 jaar tot een dekkend netwerk te komen van mechanische vallen in het riool,
- Bestrijding vindt voornamelijk ondergronds plaats, bij uitzondering zullen bovengrondse methoden worden toegepast,
- Bij grootschalige grondroering (bijv bouwprojecten of grootschalige herinrichting) wordt een serie vallen geplaatst om het 'waterbedeffect' te voorkomen.

Ervaring smartvallen

De smartvallen werken door detectie van een rat in het riool die onder de val door loopt. Wanneer dit gebeurt wordt er een metalen pin in de rug van de rat geschoten, waardoor deze breekt en de rat direct sterft. De pin wordt automatisch weer ingetrokken, de val staat weer op scherp en de dode rat wordt met het rioolwater weggespoeld.

In de eerste drie kwartalen van 2023 is er een stijging te zien van 16% in Haarlem met betrekking tot het aantal meldingen van ratten in woningen. In de wijken waar de smartvallen zich bevinden is er een daling van het aantal meldingen te zien van 2,5% ten opzichte van 2022 en zelfs 25% ten opzichte van 2021. Het laatste kwartaal is een flinke stijging te zien in alle wijken van Haarlem. Dit is deels terug te verklaren door de vele regenbuien die er in deze periode gevallen is. De riolen liepen in deze periode vaak vol, waardoor ratten verdreven werden. Ook komt er door de hoge waterstand in de riolen meer druk op de aansluitingen te staan, waardoor er frequenter schade (breuk) optreedt. Beide zaken zorgen voor extra overlast van ratten en dat leidde tot meer meldingen (zo is de beredenering).

De Haarlemse rioolvallen zijn gehuurd (kopen kan niet en wordt beschermd door een patent). De vallen zijn vervaardigd uit diverse materialen met unieke eigenschappen en bestendigheid tegen corrosie. Rioolvallen staan gedurende het gebruik 24/7 bloot aan zuren en micro-organismen. Door het klimaat in het riool is de levensduur van een rioolval slechts 5 jaar. De huidige rioolvallen staan er sinds 2020 /2022 en lopen tijdens de voorgestelde periode uit hun levensduur. De kosten voor vervanging van de vallen is in de huurprijs opgenomen.

Dekkend netwerk in 5 jaar

Op dit moment liggen de smartvallen verspreid over verschillende buurten in de gemeente, gebaseerd op aanwezige overlast. Wat wordt waargenomen is dat het aantal slagen (en het aantal meldingen) in deze buurten over het algemeen daalt. Dit wordt dan ook als basis gebruikt om een verdere uitrol te bewerkstelligen.

Om te komen tot een dekkend netwerk worden in vijf jaar in verschillende fases van een jaar de smartvallen uitgerold over de stad. In de praktijk betekent dit dat een grote hoeveelheid vallen wordt geplaatst in het riool in een wijk om de aanwezige rattenpopulatie te decimeren. Hierna zal een aantal vallen blijven staan (gatekeepers) om de dan aanwezige populatie in de hand te houden. De vallen die dan worden verwijderd worden in een volgende wijk ingezet. Door deze methodiek is de gehele gemeente Haarlem in 5 jaar voorzien is van een dekkend netwerk smartvallen.

Bij het kiezen van de volgorde stap in de aanpak van wijken wordt in eerste instantie gekeken naar het aantal meldingen per wijk. De wijken met de meeste meldingen worden als eerst opgepakt en als laatste de wijken met weinig meldingen. Hierdoor worden de resultaten snel zichtbaar. Na de gehele uitrol zijn er vallen over, die op hotspots of projectmatig kunnen worden ingezet.

Bestrijding vindt ondergronds plaats

Ratten zijn een nuttig onderdeel van ons ecosysteem en fungeren als de opruimers van de natuur. Echter, kunnen ze ook ziektes overbrengen en zorgen ze voor overlast, met name in huizen. Dit is dan ook de reden dat de overlast van ratten actief wordt bestreden. Een rat die in het Spaarne zwemt of door de Haarlemmerhout loopt wordt dan ook niet als een (overlast)probleem gezien en dient ook als voedsel voor uilen, reigers en marterachtigen. Het grootste deel van de rattenpopulatie leeft in het riool, daarom vindt de bestrijding dan ook hier plaats. Hier is ook de mogelijke bijvangst van andere dieren verwaarloosbaar. Tenzij er moverende redenen zijn zal er dan ook niet worden uitgeweken naar bovengrondse bestrijding, bijvoorbeeld door middel van 'rattenhotels'.

Inzet bij grondroering

De ervaringen die zijn opgedaan bij de observatie van ratten is dat ze gaan migreren wanneer hun leefgebied bedreigd wordt. Dit is bijvoorbeeld het geval bij (grootschalige) grondroering. Aanvullend op de permanente smartvallen, wordt bij een project gekeken welke migratieroutes er herkend worden. Op deze routes zullen extra vallen worden geplaatst om een waterbedeffect te voorkomen, in deze gevallen zal ook eerder gekeken worden of de toepassing van bovengrondse rattenbestrijding noodzakelijk is.

Data en verslaglegging

De huidige vallen zijn voorzien van een GPS-systeem waarmee de locatie kan worden uitgelezen en zijn in het databeheersysteem van de gemeente opgenomen. Verdere data wordt vooralsnog niet door de gemeente niet opgeslagen. De wens bestaat om op basis van data en kaarten betere analyses te kunnen maken die ingezet kan worden voor het effectief plaatsen van de smartvallen. Hierdoor kunnen hotspots eerder worden geïdentificeerd en kan beter een interventie worden opgestart om te voorkomen dat de rattenproblematiek (verder) uit de hand loopt. De data zal in samenwerking met de (onder)aannemer te worden ontsloten.

In aanvulling hierop zal een kwartaalrapportage opgeleverd worden over de prestaties van de smartvallen. Dit dient verder voorzien te zijn van een historische ontwikkeling van het aantal meldingen, constatering van ratten en het aantal slagen dat de verschillende smartvallen maken. Indien noodzakelijk worden hierin voorstellen gedaan voor optimalisering van de inzet.

Financiën

Het huidige incidentele budget van 200.000 per jaar, is onvoldoende om deze methodiek over heel Haarlem uit te rollen. De leverancier van de smartvallen heeft een voorstel gedaan, waarin in een nieuwe situatie wordt uitgegaan van vallen die een netwerk vormen over de gehele stad. De inschatting is dat voor de consolidatiefase (na de implementatiefase) er vallen nodig zijn over de gehele gemeente om tot een dekkend netwerk van gatekeepers te komen. Daarnaast is het raadzaam om vallen als flexibele schil te behouden om in te zetten bij hotspots, projecten of wanneer bij uitval. Hiervoor wordt ingezet op een langdurig contract met de leverancier om tot stabiele prijzen te kunnen komen. Na een zorgvuldig onderzoek is gebleken dat er op dit moment geen alternatieven zijn voor ondergrondse bestrijding met eenzelfde effectiviteit. De jaarlijkse kosten voor de bestrijding van ratten zal daarom oplopen van €200.000 naar € 500.000.

Dit betekent dat voor de komende jaren de extra benodigde financiën er als volgt uitzien:

2025 - 300.000 euro (reeds € 200.000 beschikbaar)
2026 - 300.000 euro (reeds € 200.000 beschikbaar)
2027 - 500.000 euro
2028 - 500.000 euro
2029 - 500.000 euro

Voorgesteld wordt de aanvullende benodigde financiën mee te nemen in de kadernota 2025.

Bijlage 1: Planning uitrol smartvallen over de stad

Wijk	Aantal rioolvallen	Gatekeeper	naar volgend project
Ter Kleefkwartier			
Transvaalwijk			
Haarlemmerhoutkwartier			
Oude stad			
<u>Project 01</u>			
Europawijk			
Zijlwegkwartier			
Vogelenwijk			
Amsterdamsewijk			
<u>Project 02</u>			
Vondelkwartier			
Indischewijk			
Houtvaartkwartier			
Duinwijk			
<u>Project 03</u>			
Parkwijk			
Boerhaavewijk			
Te Zaanenkwartier			
Waarder- en Veerpolder			
<u>Project 04</u>			
Delftwijk			
Spaarndam			
Meerwijk			
Slachthuiswijk			
Molenwijk			
<u>Project 05</u>			

Planning uitrol smartvallen

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

K Art. 5.1 lid 2 sub f

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de bescherming van andere dan in art. 5.1 lid 1 sub c genoemde concurrentiegevoelige bedrijfs- en fabricagegegevens